

STŘEDNÍ BRDY

Vojenská správa nad Středními Brdy po téměř devadesáti letech rokem 2015 skončí. Rozhodla tak vláda ČR usnesením č. 10 ze 4. ledna 2012. Česká armáda byla zredukována, proto se zmenšují její výcvikové prostory. Vojenský újezd Brdy bude zákonem zrušen. Znamená to velké změny na území 26 009 ha v příbramském okrese. Se změnami katastrálních území a jejich nové civilní správy se musí vyřešit záležitosti organizační, infrastruktury, vodohospodářské, zásady územního rozvoje a náležitě ochrany jedinečné přírody, která téměř století ve svém celku v podstatě nebyla vystavena tvrdým dopadům civilizačních změn.

Významný český geobotanik prof. Karel Domin (1882 – 1953) charakterizoval Střední Brdy těmito slovy: „Přírodní ráz brdského lesnatého horstva, tvořícího svou vegetací samostatný a sociologicky velmi osobitý celek, jest v jistém smyslu jedinečný mezi všemi hercynskými soustavami střední Evropy, a musí být proto z důvodů vědeckých i ochrany přírody na každý způsob zachován a uchráněn před zkázou“. Návrh přírodovědců na vyhlášení národního parku ve 20. letech 20. století však nebyl realizován.

Suverenita mladé Československé republiky nemohla záviset pouze na mezinárodních smlouvách a diplomatických jednáních. Proto ministerská rada rozhodla o zřízení vojenského výcvikového prostoru (VVP) ve Středních Brdech na státem vykoupených 20 676,5 ha lesa. Dělostřelecká střelnice byla zřízena v roce 1927. V roce 1935 v době narůstajícího ohrožení Československé republiky nacistickým Německem území VVP v souvislosti s novým zákonem o obraně ČSR dostalo statut Vojenského tábora Jince. Za II. světové války Střední Brdy okupoval Wehrmacht. V roce 1949 byl na základě zákona č. 169/1948 Sb., o vojenských újezdech (VÚ), zřízen VÚ Brdy, který trvá dodnes.

Přes to a nebo právě proto, že Střední Brdy byly po dlouhá léta uzavřeny před veřejností a negativními civilizačními vlivy, „příroda VÚ Brdy z botanického, zoologického a v neposlední řadě ochrannářského pohledu patří k nesmírně zajímavým oblastem“, zaznělo na Konferenci o ochraně přírody a krajiny ve vojenských újezdech, pořádané ve spolupráci Oddělení řízení vojenských újezdů Ministerstva obrany ČR a Agentury ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK) v květnu 2006 v Libavě. Kladné hodnocení vojenské správy a její dobré spolupráce se státní ochranou přírody vyznělo v závěru přednášky: „Je velmi pravděpodobné, že (bez existence VÚ) s některými druhy rostlin a živočichů bychom se na území Brd dnes už vůbec nesetkali“.

Po dohodě dotčených obcí, krajů, Ministerstva obrany a na základě Usnesení vlády č.10/2012 a č. 907/2012 kompetentní Ministerstvo životního prostředí připravuje potřebnou dokumentaci k vyhlášení Chráněné krajinné oblasti Brdy zároveň se zrušením vojenského újezdu.

Klabava

Klabava

Jednoho zářijového dne v přelomovém roce druhého a třetího tisíciletí se na Praze konala velká sláva. Nikoliv v hlavním městě Praze, ale v nadmořské výšce 862,3 metrů, na druhém nejvyšším vrcholu Brdů. Byl to skoro zázrak. Tři ministři, obrany, životního prostředí a zemědělství, se dohodli a společnými silami za jediný rok vybudovali a uvedli do provozu moderní meteorologický radar vybavený špičkovou počítačovou technikou. Věda a technika pádí mílovými kroky, od té doby jeho počítačové systémy byly modernizovány. Diváci televizních

Padrsko

Jez na Třítru-beckém potoce

předpovědi počasí mohou denně sledovat snímky vývoje počasí z brdského radaru. Nejen oni. Radar na vrchu Praha se stal účinným pomocníkem Českého hydrometeorologického ústavu při stanovování předpovědi počasí aktuálních, krátkodobých, středně i dlouhodobých pro mnohá odvětví národního hospodářství.

Není to první vpád techniky do lůna brdské přírody. Za II. světové války před 63 lety německý Wehrmacht okupoval Střední Brdy jako výcvikový prostor pro svoje armády před nasazením na ruskou frontu s názvem Truppenübungsplatz Kammwald. Vrch Praha ve svých mapách uváděl jako Prager Berg. Jejich radiotechnici zjistili vynikající radiolokační podmínky na vrcholcích Brdů. Na temeni Prahy vybudovali několik dřevěných věží s anténami a pod kopcem radiokomunikační a radiolokační základnu.

Když 5. května 1945 vypuklo národní povstání, skupina lesníků se vydala na základnu, aby vyjednala složení zbraní. Němci při tom zastřelili lesníka Václava Kreidla a ostatní zajali. Když se Němci dozvěděli, že jednotky americké armády postoupily až k Blatné a k Holoubkovu, následovali příkladu svého polního maršála Brauchitsche a rychle utekli se jim vzdát, aniž civilní zajatce pozabíjeli, jak bývalo jejich folklorem. SSmani neváhali střílet ani do uniformovaných zajatců, jak měli v živé paměti Američané, když Němci při ofenzivě v Ardénách v prosinci 1944 postříleli dokonce celý zajatý a odzbrojený prapor americké armády. Takže naši brdští lesníci měli větší štěstí než mnozí výsadkáři, ať už byli do brdských lesů vysazeni z anglických nebo z ruských letadel.

Vojenský výcvikový prostor se po válce vrátil československé armádě, která radiokomunikační zařízení na vrcholku Praha využívala, přestavovala je a nakonec sdílela s civilními orgány. Z 34 metrové věže jsou zejména v září úžasné pohledy od Šumavy přes Krušné Hory až na Milešovku. Traduje se, že za mimořádných

Tři Trubky

povětrnostních podmínek je možné dohlédnout až na Dachstein a Gross Priel v Alpách. Na věž se nedostanete bez zvláštního povolení. Ale od plochého temene Prahy k jihu prudce spadá kameně moře rozpadlé slepencové sutě. Od horního okraje se naskýtá nádherný rozhled do daleka na horská pásma od Novohradských hor přes Klet' na šumavská horská pásma s Plešným, Libínem, Boubínem, na Knížecí stolec, Černou horu, Roklan až po 1 456 metrů měřící nejvyšší horu Šumavy Javor, od druhé poloviny 18. století již jako bavorský Gross Arber.

Prudký svah dále obtáčí Malý Tok (843,4 m.n.m.) a vlastně jím začíná brdský zlom, který se táhne jako páteř Brdů na sever Brdskými Hřebeny ke Zbraslavi a končí až za Úvaly v právě vyhlášené přírodní památce Niva Výmoly. Zlom ve Středních Brdech prochází více než 500 milionů let starými kambričtými křemíčitými slepenci, severněji na Brdských Hřebenech odděluje starohorní horniny od prvohorních ordovických křemenců.

750 mm srážek ročně napadne na západní svahy vrchu Praha. Vydátné srážky napájejí rozlehlá prameniště. Drobné potůčky stékají do Padrťských rybníků. Opravdu to nejsou přírodní jezera ty vodní plochy, v nichž se zrcadlí zelené lesy a modrá obloha s kroužícími orly mořskými. Ony romantické na sebe navazující vodní plochy na 180 hektarech v nadmořské výšce 640 metrů před čtyřmi staletími vybudovali lidé. Urbář z roku 1565 uvádí rybníky Hořejší a Dolejší Padrť jako majetek vysokého královského úředníka

Sedmikvítek evropský

Floriána Gryspeka z Grysparu, majitele rožmitálského a mirošovického panství. Přes to, že vodní soustava je za mnohá staletí přiměřeně zanesená, je schopna zadržet 4 miliony m³ vody. V rybnících se po staletí chovaly ryby. Rybníkářství nezahynulo ani v době, kdy se celé území Středních Brdů stalo vojenským výcvikovým prostorem.

Na vodní plochy se slétají hejna divokých kachen a soustřeďuje množství vodního ptactva. V lesích, mokřinách a vlhkých loukách kolem rybníků hnízdí moták pochop, volavky, chřástal polní, sluka lesní a bekasína otavní, včelojed lesní, čápi černí. Ze sov je hojný sýc rousný a kulíšek

Obec Padrt' stejně jako nedaleký Kolvín a Zaběhlá s řadou dalších obcí na západ (Trojavec, Míšov, Skočice, Příkopsice, Hořice, Visky, Štítov a Myt') stihl za II. světové války krutý osud. Všichni obyvatelé Wehrmachtem zabraných obcí byli německou armádou vystěhováni. Jedině v Padrti a Zaběhlé směli zůstat, ale pouze jako lesní personál. Ti ale nemohli stačit na zpracování obrovských lesních polomů, které způsobila vichřice 15. 11. 1941. Proto sem do lágru u Kolvína, původně určeného pro válečné zajatce, Němci na odklízovací práce totálně nasadili mladé lidi z celého Protektorátu Čech a Moravy, údajně až pět tisíc. Přes tak velké nasazení

a buldozery, vesnice zbořily a srovnaly se zemí. Obce byly zrušeny právně a zlikvidovány fyzicky. To rozjitřilo vzpomínky na hrůzy války.

Uplynulo víc než půl století. Za tu dobu příroda absorbovala člověkem opuštěnou krajinu, do které se vrátily původní rostliny a osídlila ji zvířata. V čistých potocích se množí pstruzi potoční, žije rak kamenáč, vranka obecná, mihule potoční, druhy, které patří mezi evropsky chráněné. Na území kolem Padrt'ských rybníků se zachovaly nebo obnovily evropsky významné typy přírodních stanovišť jako např. přechodová rašeliniště a třasoviště, přirozeně eutrofní vodní nádrže, vlhkomilná

Horní Padrt' nejmenší. Překvapuje zpěv pěnice vlašské, která má jinak raději spíše teplejší oblasti.

Ve Středních Brdech bylo až dosud potvrzeno hnízdění více než stovky ptáčích druhů. Patří k nim slavík modráček středoevropský, skřivan lesní, bramborníček hnědý, bramborníček černohlavý, ťuhák obecný, strnad luční, strnad rákosní, linduška luční, lelek lesní, lejsek šedý, rákosník obecný, králíček obecný, šou-pálek dlouhoprstý, brhlík lesní, kvíčala obecná, datel černý, krutihlav obecný, hýl obecný, hýl rudý, strakapoud velký, ořeš-
-----ník kropenatý, krkavec velký, výr velký atd. atd.

Voda z Padrt'ských rybníků sloužila jako zdroj energie pro železářny, hutě, kovárny a mlýny v povodí. Pod Padrt'skými rybníky vyrostla železářská a hutnická osada Padrt'. V období největšího železářského rozmachu v 18. a 19. století oblast patřila pod královskou komoru se správou na Zbirohu.

se kalamita se zpracovávala celé tři roky. Na holinách byl vysazován smrk.

Po válce se původní obyvatelé vrátili zpět do svých značně poškozených domovů. Bohužel striktním rozhodnutím vlády o rozšíření vojenského újezdu v roce 1952 z obcí Padrt', Kolvín, Zaběhlá, Hrachoviště a Velcí byli lidé opět přes statečně projevovaný odpor násilně vystěhováni. Zvláště těžké to bylo pro staré lidi, kteří ztratili nejen kořeny domova, ale i naději, že se ještě jednou vrátí. Z uvedených obcí bylo do 26. dubna 1953 vystěhováno 267 rodin o 759 osobách. Majetkové vypořádání zahrnovalo 242 vlastníky. Snad jen díky tomu, že v oné těžké době dokázali lidé držet pospolu bez ohledu na vlastnické, společenské či politické postavení, se jim podařilo dosáhnout víceméně odpovídající náhrady nemovitostí ve formě domků a poměrně slušného odškodného. Po ukončení jejich vystěhování v roce 1953 do vesnic přijely bagry

Prstnatec
Fuchsův

Mraky nad cvičnou plochou

vysokobylinná lemová společenstva nížin a horského stupně, bezkolencové louky, rašelinný les, acidofilní smrčiny, mařinkové a bikové bučiny, druhově bohaté smilkové louky, ale také evropská suchá vřesoviště.

Proto byla na území cca 830 ha nařízením vlády č. 371/2009 byla vyhlášena evropsky významná lokalita (EVL) Padrt'sko. Toto území je domovem nejen vydry říční a ledňáčka, ale mnoha dalších druhů. Z rostlin jsou nápadné porosty modro-fialového kosatce sibiřského nebo žlutých úpolínů. Druhově bohaté smilkové louky, bezkolencové louky, vlhkomilná vysokobylinná lemová společenstva nížin a horského stupně jakož i extenzivní sečené louky nížin a podhůří jsou smluvně chráněny na 41,6 ha EVL Tesliny.

Evropsky významná lokalita – EVL Trokavecké louky chránící přírodní stanoviště bezkolencových luk na vápnatých, rašelinných nebo hlinito-jílovitých půdách a vlhkomilná vysokobylinná lemová společenstva nížin až podhůří byla současně tímž nařízením vlády vyhlášena na výměře 111,0499 ha v katastru Kolvín.

Botanické průzkumy na Brdech (K. Domin – 1902–1926, J. Štěpán – 1959–1984, L. Hrouda – 1984, V. Skalický – 1975–1988, J. Sofron – 1981–2004, R. Hlaváček – 1991–2011 ad.) prokázaly pestrost a bohatství rostlinných druhů. Ze vzácných druhů botaniky potěší setkání se všivcem bahenním či všivcem lesním, s vemeníkem zeleným, prstnatici májovým či Fuchsovým, kruštíkem bahenním, bradáčkem vejčitým, s bílými toliemi bahenními, se zářivě žlutou prhou arnikou, žlutým hadím mordem nízkým, s modrým hořcem hořepníkem, žlutouchou orlíčkolistou, vachtou třílistou, klikvou bahenní, rosnatkou okrouhlolistou, ale také jazylkou hadí nebo vzácnou kapradinkou skalní či pernatcem horským i velkým výběrem různých druhů ostřic a sítin, suchopýrů, ale i nepřeborným množstvím nižších druhů rostlin. Probíhající botanické průzkumy neustále doplňují seznam dalšími druhy.

Padrt'ský potok bývá v mapách označován jako Klabava již před soutokem s Třítrubeckým potokem. Ze 640 metrů nadmořské výšky pod hrází Dolejšího Padrt'ského rybníka potok bystře protéká údolím mezi Kočkou (789,1 m.n.m.) a Kamenou (735,5 m.n.m.) a nakonec roklinou mezi Skládanou a Chocholátou skálou, aby se po šestikilometrovém skotačení mezi balvany spojil s Třítrubeckým potokem před zámečkem Tři Trubky o sto výškových metrů níže.

Zámeček Tři Trubky nechal zbudovat Josef Colloredo Mansfeld v letech 1888–1890. Stavba architektonicky spadá do období nastupující secese. Projekt vypracoval vídeňský architekt Camillo Sitte a jeho realizace přišla na 180 000 zlatých. Reprezentační charakter zámečku dokládala bohatá obrazová a trofejní výzdoba. Rozsáhlá olejomalba Středních Brd nad zámečkem je však až dílem malíře Jiřího Židlického, který zde pobýval v poválečných letech. Nedaleko od objektu roste mohutná douglaska vysazená při ukončení stavby, dnes tedy 123 let stará. Její zdvojený kmen nese desku na paměť strážného ČSA, který zde byl při výkonu služby zastřelen v roce 1945.

Lovecký zámeček byl odprodán československému státu zároveň při prodeji lesních pozemků pro vybudování dělostřelecké střelnice v roce 1927. V roce 1930 v něm pobýval prezident Tomáš G. Masaryk při inspekcí výcviku československé armády. Později při odzkoušení obranných pevností na výcvikové ploše Jordán a vojenské připravenosti ČSA v letech 1935 - 1938 byl jeho návštěvníkem prezident Edvard Beneš.

Po okupaci Československa Německem zámeček sloužil velitelství Wehrmachtu na Truppenübungsplatz Kammwald (Výcvikový prostor jednotek říšské branné moci Brdy). Po názorových neshodách s Führerem Adolfem Hitlerem na úspěšnost vedení války byl na zámečku Tři Trubky internován říšský polní maršál Walter von Brauchitsch. Ve vojenském

Tři Trubky, nádvoří s věžičkou

prostoru měl volnost pohybu, kterou využíval k lovu jelenů. Snad proto, že byl Hitlerovým byt' prominentním vězněm, traduje se jméno jedné nedaleké skály jako Brauchitschova skála. Když sedmého května 1945 jednotky Třetí americké armády generála George Pattona zaujaly předsunuté pozice v Holoubkově a na okraji Brdů, říšský polní maršál bez váhání „zdrhnul“ k Američanům.

Objekt Tři Trubky není veden Újezdním úřadem VÚ Brdy jako kulturní památka, i když si to jak po stránce architektonické, tak po stránce historické nepochybně zaslouží. Tento úkol zbude až na civilní státní správu.

Ani hrad Držtka nepatří mezi kulturní památky. Jak by mohl. Na rozdíl od Tří Trubek zbytky po něm jsou jen stěží patrné mezi sedmi skalami sotva kilometr dlouhého buližnickového hřbetu v 550 m. n.m. V tomto romantickém prostředí rytíři z Držtky počátkem 14. století vybudovali mezi skalami uprostřed bažinatých lesů polokamenný, polodřevěný hrad Ronšperk, který však nepřechkal období vlády Jagellonců. Byv opuštěn, začal se rozpadat již někdy v 16. století. Že ještě za třicetiletých válek mohl sloužit jako útočiště vesničanům nebo naopak jako útulek loupežníkům, je možné, ale prokazatelně není doložené. Až do poloviny 19. století se podle písemných svědectví zachovala silná dva a půlmetru vysoká zeď, prý i s gotickým okénkem. Cestou do obce Skořice projdeme javorovou bučinou. V nivě Skořického potoka kromě běžných druhů lužních rostlin nalezneme i vzácný orchidejovitý vemeník dvoulistý, jehož bílé květy koncem jara opojně voní.